

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
УНІВЕРСИТЕТ „КРОК”

НАВЧАЛЬНО НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ
ПРОГРАМИ ВИРОБНИЧОЇ-ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СТУПЕНЯ МАГІСТР
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ
БЕЗПЕКОЮ»
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 073 «МЕНЕДЖМЕНТ»

Розроблено кафедрою управління фінансово-економічною безпекою

Київ – 2020

Захаров О.І.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань програми виробничої-переддипломної практики для студентів спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою». – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2020. – 49 с.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри управління
фінансово-економічною безпекою
(протокол № 3 від 19 листопада 2020 р.)
завідувач кафедри _____ Захаров О.І.

© Захаров О.І., 2020

© Університет економіки та права «КРОК», 2020

Зміст

Зміст	3
Вступ	4
1. Мета та завдання практики	5
а) з управлінської діяльності:	5
б) з планової-економічної діяльності підприємства:	6
в) з діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства:	6
2. Організація виробничої-переддипломної практики	7
2.1. Вимоги до об'єктів практики	7
2.2. Обов'язки керівника практики від університету	8
2.3. Обов'язки керівника практики від організації	9
2.4. Обов'язки студента-практиканта	9
3. Програма виробничої-переддипломної практики	10
1. Загальне ознайомлення з підприємством	11
2. Планово-економічна діяльність підприємства	11
3. Діяльність системи безпеки підприємства	12
4. Зміст завдань виробничої-переддипломної практики та методичні поради до їх виконання	14
4.1. Загальні положення	14
4.2. Загальне ознайомлення зі структурою підприємства, організацією його діяльності, станом аналітичної та планової роботи	15
4.3. Зміст завдань щодо планово-економічної діяльності підприємства ...	16
4.4. Зміст завдань щодо логістичної діяльності підприємства	19
5. Календарний графік виробничої-переддипломної практики	21
6. Індивідуальне завдання та науково-дослідна робота	22
6.1. Перелік типових індивідуальних завдань	22
на виробничу-переддипломну практику	22
6.2. Перелік типових індивідуальних завдань	24
на науково-дослідницьку роботу з фаху	24
7. Форми та методи контролю	27
Критерії оцінювання ступеня практичної підготовки студентів	27
8. Підведення підсумків практики	29
Рекомендована література	30

Вступ

Забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств в сучасних умовах залежить від їх здатності адекватно протидіяти існуючим та можливим загрозам зовнішнього і внутрішнього середовища. Для цього вони повинні мати ефективні системи економічної безпеки, що використовують сучасні технології, методи, методики і технічні засоби протидії всім існуючим і можливим загрозам для їх діяльності в умовах нестабільної економіки. Створення сучасних систем економічної безпеки неможливо без активного впровадження інновацій в їх структури, управління, технічні засоби і технології, що використовуються. З огляду на те, що розробка і впровадження інновацій в систему економічної безпеки є складним видом діяльності, що вимагає значних інтелектуальних, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, для його успішного здійснення необхідно використовувати всі власні ресурси підприємства. Це потребує впровадження в навчальний процес практичної підготовки фахівців з економічної безпеки, нових форм і методів проведення практики студентів із забезпеченням поетапного та послідовного нарощування ступеня професійних знань, умінь та практичних навичок у галузі економічної безпеки, планово-економічної, організаційно-управлінської діяльності підприємства.

Виробнича практика здобувачів освітнього ступеня "Магістр" проводиться після повного закінчення теоретичної підготовки, загальною тривалістю у 8 тижнів на посадах низового та середнього ступеня управління (відповідно до професійних назв робіт, які здатен виконувати Магістр з певної спеціалізації спеціальності 073 "Менеджмент" згідно вимог освітньої програми) в різних лінійних та функціональних підрозділах організацій всіх форм власності та організаційно-правових форм визначеної галузевої спеціалізації національної економіки.

Відповідно до освітньої програми студенти мають набути вмінь, пов'язаних з реалізацією загальних функцій управління шляхом здійснення переважно евристичних та адміністраторських та і частково операторських процедур праці; прийняттям тактичних і стратегічних рішень в межах своєї компетенції; функціональною та інформаційною підготовкою проектів рішень; тактичному (з елементами стратегії) управлінням первинними підрозділами - лінійними (основна діяльність) або функціональними (підготовча та допоміжна діяльність); або самостійними організаціями на всіх стадіях життєвого циклу переважно без або з мінімумом апарату управління; керівництвом підлеглими, компетенція яких не вища за Магістрів.

Основні напрямки професійної діяльності, у яких відбувається практична підготовка – організаційно-управлінська, адміністративно-господарська та інформаційно-аналітична, суміжні – економічна, маркетингова, логістична, обліково-контрольна, зовнішньоекономічна, безпекова, освітня, науково-дослідницька.

Програма виробничої-переддипломної практики є навчально-методичним документом, в якому визначається мета та завдання практики на кожному етапі її проведення, їх взаємозв'язок із науково-дослідною роботою студентів. А також загальні питання організації, керівництва та проведення підсумків практики.

1. Мета та завдання практики

Метою нормативної виробничої-переддипломної практики здобувачів ступеня "Магістр" є формування у студентів на базі отриманих в Університеті економіки та права „КРОК” теоретичних знань, професійних вмінь і навичок виділення проблеми, її дослідження, розробки варіантів вирішення, пошуку найоптимальнішого варіанту та підготовки проекту самостійного рішення під час професійної діяльності на низовому та середньому рівні управління в реальних умовах функціонування підприємства, а також поглиблення та закріплення набутих теоретичних знань з основних професійно орієнтованих дисциплін, опанування сучасними прийомами та методами прийняття управлінського рішення, розробки пропозицій щодо впровадження стратегічно орієнтованих та інноваційних технологій забезпечення економічної безпеки, механізмів управління системою безпеки підприємства; систематичного оновлення та творчого застосування набутих знань в практичній діяльності з протидії сучасним загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища.

Виробнича практика на рівні "Магістр" передбачає наступні завдання:

- поглиблення та закріплення студентами теоретичних знань і набуття необхідних практичних навичок і досвіду роботи в галузі економічної безпеки;

- набуття професійних умінь і навичок з проектування системи безпеки підприємства, механізмів управління та взаємодії;

- опанування організаційно-технологічними процесами щодо забезпечення економічної безпеки підприємства;

- набуття професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретних ситуацій, що виникають на підприємствах при організації та проведенні заходів з протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам;

Під час виробничої-переддипломної практики студенти вивчають такі питання і виконують завдання: а) з управлінської діяльності:

- ознайомлення зі Статутом підприємства, основними напрямками його діяльності, визначення ступеня організаційно-господарської самостійності підприємства;

- визначення організаційно-управлінської структури підприємства та їх функціональних обов'язків;

- ознайомлення з правами та повноваженнями трудового колективу і його виборних органів;

- ознайомлення з порядком ліцензування видів діяльності підприємства на ринку товарів та послуг;

- ознайомлення з системою економічної безпеки підприємства;
- ознайомлення з технологіями, методами та технічними засобами забезпечення економічної безпеки підприємства;
- дослідження кадрової політики підприємства, порядку вирішення питань соціального розвитку, удосконалення умов праці, тощо.

б) з планової-економічної діяльності підприємства:

- проведення аналізу узагальнених показників господарської діяльності підприємства;
- вивчення динаміки та структури доходів підприємства;
- проведення аналізу витрат обороту підприємства за їх статтями, визначення динаміки розміру та ступеня витрат обороту і тенденцій змін, що відбуваються;
- аналіз ефективності використання основних фондів підприємства;
- дослідження продуктивності праці персоналу підприємства в цілому та у структурних підрозділах;
- оцінка обігових активів та джерел фінансування операційної діяльності підприємства.

в) з діяльності щодо забезпечення економічної безпеки:

- оцінка ефективності діяльності системи економічної безпеки підприємства;
- проведення аналізу внутрішніх загроз діяльності підприємства та його економічної безпеки;
- проведення аналізу зовнішніх загроз діяльності підприємства та його економічної безпеки;
- оцінка ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства;
- вивчення функціонування служби безпеки підприємства;
- вивчення досвіду використання сучасних технічних засобів забезпечення економічної безпеки підприємства;
- аналіз технологій та методів які використовуються у системі економічної безпеки підприємства та інновацій щодо їх вдосконалення.

Студент повинен набути під час виробничої-переддипломної практики таких умінь:

- розробляти програми з комплексної протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам економічної підприємства та забезпечувати їх реалізацію;
- координувати роботу всіх підрозділів підприємства при здійсненні заходів з забезпечення економічної безпеки;
- здійснювати моніторинг процесів що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі з метою виявлення загроз для діяльності підприємства;

- розробляти рекомендації щодо ефективного використання потенціалу підприємства в його системі економічної безпеки;
- збирати необхідні матеріали та фактичні дані для виконання курсових проектів та науково-дослідницьких робіт

2. Організація виробничої-переддипломної практики

2.1. Вимоги до об'єктів практики

Виробнича практика передбачає використання теоретичних знань з усього блоку професійно-орієнтованих дисциплін та дисциплін спеціалізації відповідно до варіативної частини ОПП.

Об'єктом практики можуть бути підприємства різних форм власності, видів господарської діяльності, організаційно-правового статусу, які є юридичними особами і функціонують на ринку не менше двох років та здійснюють виробничу-переддипломну, виробничо-торгівельну, посередницьку, оптово-збутову, зовнішньоекономічну та інші види діяльності. На цих підприємствах повинні застосовуватись передові форми та методи управління й організації планово-економічної, комерційної, логістичної та зовнішньоекономічної діяльності, а також впроваджуватись прогресивні технології виробництва, організації праці та управління. На підприємстві повинні працювати висококваліфіковані фахівці, особливо в службах забезпечення економічної безпеки, які здатні створити відповідні умови студентам у набутті професійних навичок. З такими підприємствами-базами практики Університет завчасно укладає довгострокові договори на її проведення. Студенти з дозволу випускової кафедри можуть самостійно підбирати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання тільки за наявності належним чином оформленого паспорта підприємства та мети погодження підприємства за підписом керівника.

Упродовж практики на робочому місці фахівців студент набуває практичних навичок: спілкування та контактування з управлінськими та іншими працівниками підприємства; вирішення конфліктних ситуацій в первинних колективах; вироблення обґрунтованих управлінських рішень у відповідній сфері діяльності підприємства; проведення виробничих нарад і зборів членів первинних колективів; користування технічними засобами управління.

Розподіл студентів за об'єктами практики і призначення керівників від університету здійснюється випусковою кафедрою (управлінських технологій) і погоджується з деканом та навчально-методичним відділом та оформлюється наказом ректора.

Після підписання цього наказу зміни стосовно організаційних питань проходження практики студентів не допускаються.

Під час проходження практики студенти повинні ознайомитися з роботою підрозділів підприємства з усіх питань, які передбачено програмою.

Перед проходженням практики студент забезпечується такими матеріалами:

- робочою програмою;
- календарним графіком практики;
- щоденником практики;
- методичними вказівками щодо проходження та підготовки звіту з виробничої-переддипломної практики.

Для організації проходження виробничої-переддипломної практики студентів призначаються два керівника: керівник практики від університету і керівник практики від підприємства.

2.2. Обов'язки керівника практики від університету

Керівник практики від університету зобов'язаний:

- знати зміст програми виробничої-переддипломної практики;
- розробити календарний план-графік проходження практики на конкретному підприємстві у заплановані терміни;
- видати кожному студенту індивідуальне завдання на практику, яке розроблено науковим керівником студента з дипломної роботи або науково-дослідної роботи;
- провести разом із деканатом інструктивні збори студентів, які направляються на виробничу-переддипломну практику;
- інформувати студентів про закріплення за базами практики та їх місце розташування;
- ознайомити студентів з програмою практики та особливостями проходження виробничої-переддипломної практики на окремих підприємствах;
- видати студентам документи практики: направлення на підприємство бази практики, щоденник бази практики і завдання на практику;
- ознайомити керівника практики від підприємства з робочою програмою практики та графіком переміщення на робочих місцях;
- надавати систематичну консультативну допомогу студентам у виконанні програми практики;
- контролювати виконання календарного графіка та складання звітів відповідно до етапів проходження практики;
- інформувати кафедру про стан проходження практики, про всі випадки грубого порушення дисципліни студентами повідомляти завідувача кафедри;
- здійснювати контроль за забезпеченням нормальних умов праці студентів в організаціях (підприємствах); вживати заходи щодо усунення недоліків в організації проходження практики;

В період завершення практики:

- перевірити звіт студента з виробничої-переддипломної практики, написати рецензію на звіт, перевірити оформлення щоденника з практики, в щоденнику практики зробити відмітку про допущення студента до заліку;
- перевірити виконання студентами індивідуальних завдань;

- організувати прийом заліку та захист звіту практики;
- проаналізувати хід виконання виробничої-переддипломної практики і надати завідувачу кафедрою та навчально-методичному відділу свої рекомендації щодо організації та змісту практики.

2.3. Обов'язки керівника практики від організації

Керівник практики на робочому місці зобов'язаний:

- ознайомитись з програмою виробничої-переддипломної практики;
- забезпечити проходження студентом інструктажу з техніки безпеки та охорони праці;
- здійснювати безпосереднє керівництво роботою студентів. Які закріплені за ним, у тісному контакті з керівником практики від університету;
- забезпечити студентів робочим місцем і створити умови для проходження практики;
- ознайомити студентів з організацією роботи на конкретному робочому місці;
- забезпечити студентів необхідною інформацією. Документами, нормативними матеріалами;
- надавати студентам можливість брати участь у виконанні робіт, що пов'язані з функціональними обов'язками працівників на конкретному робочому місці;
- здійснювати постійний контроль за планово-фінансовою практикою студентів, допомагати їм правильно виконувати всі завдання на даному робочому місці, знайомити з прогресивними методами роботи;
- контролювати виконання календарних планів;
- здійснювати контроль за дотриманням правил внутрішнього трудового розпорядку та трудової дисципліни студентів, повідомляти керівника практики від університету про випадки їх порушення;
- після закінчення практики перевірити звіти і зробити висновки; скласти виробничі характеристики студентів-практикантів з обов'язковою відміткою про виконання програми практики та індивідуальних завдань.

2.4. Обов'язки студента-практиканта

Перед початком виробничої-переддипломної практики студент повинен знати:

- на якому підприємстві він проходить практику і його місце знаходження;
- терміни проходження практики;
- календарний графік проходження практики;
- основний зміст програми практики;
- зміст індивідуального завдання на практику;
- керівників практики від університету і від організації.

На початку практики студенту необхідно:

- пройти інструктаж з техніки безпеки та охорони праці на підприємстві;
- ознайомитися з правилами внутрішнього трудового розпорядку та іншими розпорядчими документами, що регламентують питання трудової дисципліни на підприємстві.

При проходженні практики студент зобов'язаний:

- дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку, які діють в організації;
- повністю виконати завдання, що передбачені програмою практики;
- регулярно вести щоденник практики;
- вести робочий зошит для записів необхідних цифрових матеріалів, накопичувати копії документів, що відносяться до питань програми практики і використовувати їх під час написання звітів про проходження практики;
- збирати фактичний матеріал для написання дипломної роботи;
- своєчасно подавати керівникові практики письмові звіти про виконання всіх завдань на різних етапах практики.

При порушенні студентами-практикантами трудової дисципліни, правил внутрішнього трудового розпорядку, техніки безпеки та ін. На них наказом керівника організації може бути накладене стягнення, про що повідомляється декану факультету та кафедрі.

Після завершення практики студент зобов'язаний:

- оформити звіт з виробничої-переддипломної практики і подати його керівнику практики від університету на перевірку;
- здати на перевірку оформлений щоденник практики;
- підготуватись до заліку з виробничої-переддипломної практики.

3. Програма виробничої-переддипломної практики

Виробнича практика зі спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми “Управління фінансово-економічною безпекою” є логічним продовженням вивчення спеціальних дисциплін, що розглядають питання здійснення діяльності з забезпечення економічної безпеки підприємства на ринку товарів та послуг.

Виробнича практика проводиться у восьмому семестрі терміном у 8 тижнів для здобувачів ступеня “Магістр”. Тому закріплення студентів за певною базою практик повинно здійснюватися відповідно до тематики випускних робіт і об'єкт дослідження з теми випускної роботи має збігатися з базою проходження практики. Це дасть змогу студентам зосередити увагу на всебічному вивченні досвіду роботи підприємства, та використовувати зібрані матеріали для написання випускної роботи.

Після закінчення практики студенти подають на кафедру письмовий звіт про виконання завдань програми практики і індивідуальне завдання.

Під час проходження виробничої-переддипломної практики студент повинен ознайомитися з низкою питань, що передбачені її програмою.

1. Загальне ознайомлення з підприємством

Створення та розвиток підприємства, форма власності, юридичний статус підприємства, нормативні документи, які регламентують діяльність підприємства, ліцензії на види комерційної діяльності. Структура підприємства. Виробнича діяльність підприємства. Система економічної безпеки підприємства. Схема виробничої-переддипломної структури та структури управління підприємством. Перспективи розвитку підприємства та його системи економічної безпеки. Технології, методи та технічні засоби забезпечення економічної безпеки. Основні види товарів і послуг. Номенклатура і асортимент товарів або послуг, основні технологічні процеси і загальний технологічний рівень виробництва.

Структурний відділ з безпеки, зміст, розподіл обов'язків, посадові інструкції та їх затвердження.

2. Планово-економічна діяльність підприємства

Склад майна підприємства, основні фонди, оборотні кошти, форми власності на майно. Доходи підприємств, вид виробничої-переддипломної діяльності, цінні папери, капітальні вкладення і дотації з бюджету, тощо.

Розрахунок потреби матеріальних ресурсів та норм запасів, товарообіг, організація зв'язків підприємства, дослідження попиту на продукцію і його ефективність.

Стратегія розвитку підприємства. Бізнес-план, виробничий, технічний, соціальний та інші види планів.

Види комерційних операцій підприємства: торгово-закупівельна, торгово-посередницька, інвестиційна діяльність та інші. Взаємозв'язки з постачальниками, біржами, науково-дослідницькими організаціями.

Система оперативного регулювання комерційної діяльності підприємства з урахуванням зміни ринкової кон'юнктури чи його план. Оперативне регулювання виробництвом: склад календарно-планових нормативів, планово-облікові одиниці. План-графік виробництва і відпуску продукції.

Фондовіддача підприємства, її динаміка. Порядок формування витрат, показники собівартості продукції, економічні дослідження. Кошторис витрат на виробництво, собівартість товарної, реалізованої продукції. Прибуток і використання прибутку, склад і порядок формування фондоспоживання. Рентабельність продукції виробництва. Динаміка рентабельності реалізованої продукції. Аналіз витрат готової продукції. Бухгалтерська звітність підприємства. Баланс виробництва.

Облік грошових і основних коштів, розрахунок з постачальниками. Облік матеріалів і готової продукції, розрахунки з бюджетом, калькуляція продукції.

Структура виробництва і форма організації праці, їх різновиди і ефективність. Організація, підготовка підвищення кваліфікації робітників.

Форми і система оплати праці службовців на підприємстві, порядок утворення і розподіл фонду оплати праці, зв'язок оплати праці з результатами діяльності виробництва. Чисельність працівників і продуктивність праці. Техніка нормування та організація праці.

3. Діяльність системи безпеки підприємства

Підрозділи, що реалізують функції забезпечення економічної безпеки підприємства. Положення про ці підрозділи. Структура підрозділів, що забезпечують економічну безпеку. Зміст роботи, розподіл завдань та обов'язків між фахівцями вказаних підрозділів. Організаційна структура відділу економічної безпеки (служби безпеки). Штатний розклад підрозділу безпеки. Особливості управління системою економічної безпеки підприємства. Система планування діяльності з забезпечення економічної безпеки підприємства. Оперативне регулювання діяльності з протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам діяльності підприємства.

План матеріально-технічного забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Складання кошторису витрат на технічне забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Ступінь обґрунтованості витрат на технічне забезпечення системи економічної безпеки.

Середовище існування підприємства, його особливості і перспективи, оцінка конкурентів. Аналіз ринкових можливостей підприємства та їх ефективність, дослідження попиту на продукцію. Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Товарна політика підприємства. Асортимент товарів та оцінка їх конкурентоспроможності. Система цін на продукцію, ціноутворення, роль витрат на виробництво. Оцінка ефективності та шляхів удосконалення товарної політики підприємства. Діючі принципи та методи формування асортименту товарів.

Цінова політика підприємства. Існуючі цінові. Зміст цінової політики. Зміст цінових стратегій для конкретних товарів та послуг.

Закупівельна діяльність підприємства. Ефективність господарських зв'язків із постачання товарів, підготовка та укладання комерційних угод. Існуючі параметри закупівель, організація процесу закупівель. Оцінка постачальників та ефективності режиму постачання. Аналіз закупівельної діяльності за минулий рік.

Збутова діяльність підприємства. Система збуту та її структура. Персонал збутових служб та його мотивація. Канали розподілу. Форми та методи продажу товарів. Політика розповсюдження товарів. Вибір методів стимулювання продажу товарів. Способи стимулювання збуту при реалізації товару.

Функціонування системи економічної безпеки підприємства, її основні характеристики. Основні технології та технічні засоби забезпечення безпеки діяльності підприємства.

Система управління діяльністю з забезпечення економічної безпеки підприємства. Структура та особливості контролю за діяльністю системи економічної безпеки. Методи та засоби контролю, аналіз показників якості діяльності системи економічної безпеки та їх відповідність нормативним параметрам. Нормативно-правові акти та національні і галузеві стандарти, які використовуються при забезпеченні економічної безпеки підприємства. Економічна оцінка якості системи безпеки.

Системний аналіз діяльності підприємства, організації. Формування стратегії економічної безпеки підприємства. Проектування системи економічної безпеки. Планування і прогнозування діяльності системи безпеки. Планування погребі у ресурсах для забезпечення ефективного функціонування системи економічної безпеки. Планування бюджету системи безпеки. Оперативне та поточне планування матеріально-технічного забезпечення системи економічної безпеки. Розроблення та впровадження інновацій для вдосконалення системи економічної безпеки.

Організація цілеспрямованого функціонування суб'єктів системи економічної безпеки з протидії загрозам діяльності підприємства. Організація механізмам взаємодії. Організація та забезпечення управління діяльністю суб'єктів системи безпеки з комплексної протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам. Організація та забезпечення управління матеріально-технічним забезпеченням системи економічної безпеки підприємства.

Прийняття управлінських рішень з забезпечення економічної безпеки.

Організація антикризового управління. Організація ділових контактів з іншими підприємствами та зовнішнім середовищем. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції чи послуг. Забезпечення охорони праці та техніки безпеки. Забезпечення соціального захисту працівників. Розроблення раціональних форм організації управління. Організація зовнішньоекономічної діяльності. Організація співпраці з банками та іншими кредитно-фінансовими установами щодо фінансового забезпечення руху матеріальних потоків.

Використання сучасних технологій обґрунтування управлінських рішень з забезпечення безпеки діяльності підприємства.

Розроблення ефективних систем мотивації та оплати праці. Створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі.

Здійснення контролю за використанням матеріальних ресурсів в системі економічної безпеки підприємства.

Здійснення контролю за виконанням управлінських рішень з забезпечення економічної безпеки підприємства.

Контролювання охорони праці та техніки безпеки. Здійснення контролю за дотриманням правових норм та чинного законодавства. Здійснення контролю фінансового забезпечення діяльності системи економічної безпеки. Контроль документаційного забезпечення підрозділу безпеки підприємства.

Координація діяльності суб'єктів системи економічної безпеки. Узгодження інтересів та управління конфліктами в системі економічної безпеки. Координація діяльності з зовнішніми суб'єктами системи економічної безпеки підприємства.

Проведення наукових досліджень під керівництвом провідного магістра. Розроблення методик та методичних рекомендацій щодо впровадження результатів наукових досліджень. Реалізація наукових досліджень під керівництвом провідного магістра.

Навчання підлеглих. Здійснення просвітницької діяльності

4. Зміст завдань виробничої-переддипломної практики та методичні поради до їх виконання

4.1. Загальні положення

У процесі проходження виробничої-переддипломної практики студенти розглядають взаємопов'язані сфери та напрямки діяльності підприємства на двох ступенях – всього підприємства та окремого підрозділу, що реалізує функції забезпечення економічної безпеки.

Виходячи з цього, місцями практики студента повинні бути: служба безпеки, економічний відділ та інші організаційні підрозділи які задіяні у системі економічної безпеки підприємства.

Для збирання і систематизації інформації, що стосується всього підприємства керівники практики від організації повинні вирішити питання надання можливості ознайомлення практиканта з відповідними джерелами інформації. Враховуючи, що використана студентом-практикантом інформація розміщується не лише у звіті з практики, але й використовується в процесі розрахунків та проведення економічного аналізу під час підготовки випускної роботи, необхідно підбирати її виходячи з позиції об'єктивності, доступності і точності. Бажано, при проходженні виробничої-переддипломної практики використовувати інформацію за останній або передостанній звітні періоди. У випадках, коли адміністрація підприємства, посилаючись на режим комерційної таємниці або з інших причин не надає цю інформацію допускається використання більш застарілих даних, тобто за останні три-п'ять років діяльності.

Студенту слід пам'ятати, що під час проходження практики необхідно особисто збирати, класифікувати, систематизувати і аналізувати інформацію з окремих напрямків та видів діяльності підприємства. Особливо у випадках, коли така інформація на підприємстві відсутня або недостатня за обсягом для аналізу.

Крім того слід пам'ятати, що будь-який показник є невід'ємною частиною системи економічних показників підприємства, тому при зборі інформації слід виходити із принципів системності, комплексності і ретроспективності економічної інформації. В іншому випадку інформація може бути недостатньою для аналізу, односторонньою, звуженою і призведе до хибних висновків під час її аналізу та побудови економічного прогнозу.

Для підвищення ефективності практичної підготовки студенту необхідно передбачити послідовний економічний аналіз основних розділів та

показників господарської діяльності підприємства-об'єкта практики за звітний період та їх розрахунки на плановий період.

Під час здійснення економічного аналізу діяльності підприємства до студентів-практикантів висуваються такі вимоги:

- дотримання принципів аналітичності роботи, які забезпечують об'єктивну оцінку стану господарської діяльності підприємства;
- знання методик та правил аналізу показників господарської діяльності, які викладені у нормативних документах, навчальній та спеціальній літературі, лекціях, тощо;
- використання в аналітичній роботі надійних джерел економічної інформації;
- максимально можлива конкретизація факторів різного ступеня, які вплинули на результати господарської діяльності підприємства;
- на підставі здійсненого аналізу пошук і обґрунтування резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

У розробці проектних завдань на плановий період необхідно враховувати не тільки результати аналітичної роботи, але й передбачати найбільш раціональне використання усіх видів ресурсів і наявних резервів зростання ефективності господарської діяльності підприємства.

Необхідні аналітичні і планово-розрахункові таблиці студент складає самостійно, виходячи з конкретних умов та особливостей господарської діяльності підприємства з використанням сучасних засобів інформаційно-обчислювальних технологій. Пропозиції мають бути достатніми для формування економічних узагальнень та висновків з досліджуваного питання.

4.2. Загальне ознайомлення зі структурою підприємства, організацією його діяльності, станом аналітичної та планової роботи

Перш ніж приступити до виконання конкретних завдань практики, студент повинен ознайомитися з обсягом та характером господарської діяльності підприємства, його організаційною структурою, рівнем організації економічної роботи. Наслідком такої роботи мають бути дані у звіті, а саме:

- характеристика статусу підприємства (форма власності, організаційно-правова форма, місія підприємства, права, обов'язки, сфера діяльності, тощо);
- характеристика господарської діяльності (переважна спеціалізація підприємства, інші види його діяльності);
- характеристика організації економічної роботи на підприємстві (положення про функціональний підрозділ, розподіл обов'язків, посадові інструкції працівників, які здійснюють аналітичну і планово-економічну роботу);
- характеристика використовуваних на підприємстві інструктивних, методичних матеріалів, порядку розрахунків основних показників господарської діяльності, ступеня організації та методичного забезпечення безпосередньо економічної роботи на підприємстві;

- характеристика системи економічної безпеки підприємства, технологій, методів та технічних засобів забезпечення безпеки.

4.3. Зміст завдань щодо планово-економічної діяльності підприємства

Основна мета цього етапу практики – опанування практичних навичок вирішення типових завдань під час планово-економічної та фінансової діяльності підприємства.

Місце практики: фінансово-економічні служби підприємства (плановий відділ, бухгалтерія, відділ праці, комерційний, тощо).

Згідно з функціями, які пов'язані з планово-економічною діяльністю, студент має завдання, що перераховані нижче.

Завдання 1.

Проаналізувати баланс товарообігу підприємства та обґрунтувати його основні складові на плановий період.

Для цього необхідно: визначити джерела інформації про товарообіг, товарні запаси, товарне забезпечення обороту, сформувані базу даних для здійснення аналітичних досліджень.

Проаналізувати динаміку загального обсягу товарообігу у цілому, з його складовими часинами та підрозділами підприємства, асортиментну структуру обігу. Визначити та оцінити вплив факторів на динаміку товарообігу.

Проаналізувати стан та динаміку товарних запасів, їх оборотність з основними товарними групами, оцінити фактори, що вплинули на оборотність запасів.

Оцінити надходження товарів, забезпеченість товарообігу товарними ресурсами за товарними групами.

Використовуючи факторно-аналітичний метод та результати аналізу, обґрунтувати планові розміри товарообігу, товарних запасів підприємства на майбутній період, визначити потребу підприємства на майбутній період, визначити потребу підприємства в товарних ресурсах згідно з плановими показниками основної діяльності.

Завдання 2.

Проаналізувати стан та визначити основні напрямки розвитку матеріально-технічних ресурсів підприємства.

Для цього необхідно: на підставі наявних джерел інформації сформувані базу даних про склад основних фондів, матеріальних оборотних фондів.

Проаналізувати показник стану та руху основних фондів підприємства, ефективність їх використання.

Визначити основні тенденції змін показників, їх вплив на обсяг товарообігу і результати фінансово-господарської діяльності.

Проаналізувати склад та ефективність використання матеріальних оборотних фондів, фактори, що визначають динаміку цих показників.

На базі інформації про стан та ефективність використання матеріально-технічних ресурсів розрахувати прогнозні обсяги діяльності підприємства, розробити план розвитку основних фондів та матеріальних оборотних активів підприємства на майбутній період.

Завдання 3.

Проаналізувати чисельність персоналу підприємства, систему оплати праці, розробити план ефективності організації праці робітників підприємства.

Для цього необхідно: ознайомитися з джерелами інформації про чисельність та склад персоналу, систему матеріального стимулювання праці, фонд оплати праці.

Проаналізувати чисельність та склад персоналу підприємства, плинність кадрів, причини, що зумовили ці процеси.

Визначити ефективність використання праці робітників, їх фондоозброєність в цілому на підприємстві, за категоріями робітників і структурними підрозділами підприємства.

Оцінити фактори, що впливають на продуктивність праці робітників, резерви підвищення ефективності їх використання.

Проаналізувати прийняті на підприємстві форми та системи оплати праці. Визначити джерела створення та ефективність використання фонду оплати праці підприємства.

Розробити план з організації праці на підприємстві: розрахунок планової чисельності та складу персоналу підприємства, планового фонду оплати праці, середньої заробітної плати працівників.

Згідно з функціями, які пов'язані з фінансовою діяльністю виконати:

Завдання 4.

Проаналізувати витрати і кінцеві результати господарської діяльності підприємства, визначити їх розмір на плановий період.

Для цього необхідно: ознайомитися з джерелами інформації, порядком накопичення та обліку доходів, витрат обігу та прибутку підприємства, сформулювати базу даних цих показників.

Проаналізувати динаміку валових доходів підприємства, їх структуру та джерела формування. Визначити розмір реалізованих надбавок (знижок) на підприємстві, їх рівень, динаміку змін.

Дослідити методи ціноутворення, які застосовуються на підприємстві.

Визначити основні фактори, що впливають на динаміку доходів, оцінити їх вплив, дослідити резерви зростання дохідності діяльності підприємства.

Визначити планову загальну величину та рівень доходів за джерелами надходження, у тому числі від основної діяльності, відповідно до запланованого товарообігу.

Розрахувати планову величину та рівень доходів, що необхідні для беззбиткової роботи підприємства, одержання цільової суми прибутку.

Проаналізувати динаміку витрат обігу підприємства за їх елементами та статтями, рівень витрат у цілому на підприємстві.

Оцінити вплив основних факторів на суму та рівень витрат обігу підприємства, виявити резерви їх оптимізації.

Визначити планових обсяг та рівень поточних витрат, що дають змогу забезпечити отримання цільового прибутку у плановому періоді.

Проаналізувати динаміку прибутку та рентабельності у цілому на підприємстві та його структурних підрозділах, визначити та проаналізувати основні джерела отримання прибутку.

Кількісно розширити фактори, що вплинули на розмір прибутку та рентабельність діяльності підприємства.

Проаналізувати напрямки розподілу та використання прибутку.

Визначити розмір необхідного та можливого прибутку на плановий період, обґрунтувати управлінське рішення.

На підставі проекту плану прибутку, розрахувати показники рентабельності діяльності підприємства на відповідний період.

Завдання 5.

Проаналізувати обігові активи підприємства та обґрунтувати потребу в них на плановий період.

Для цього необхідно: ознайомитися із джерелами інформації про склад і структуру обігових активів підприємства, сформувати інформаційну базу для аналізу.

Визначити динаміку складу та структури обігових активів, показники ефективності їх використання. Розрахувати розмір чистих обігових активів. Дати оцінку обсягу та структурі джерел фінансування обігових активів визначити тенденції зміни. Визначити політику фінансування активів підприємства.

Оцінити вплив структури обігових активів на платоспроможність підприємства.

Обґрунтувати потребу підприємства в обігових активах на плановий період за такими елементами, як товарні запаси, інші матеріальні активи, грошові кошти, дебіторська заборгованість, тощо.

Визначити, за необхідності, джерела фінансування додаткової потреби в обігових коштах на плановий період.

Завдання 6.

Проаналізувати фінансові ресурси та обґрунтувати потребу в позикових ресурсах підприємства.

Для цього необхідно: ознайомитися із джерелами інформації про склад та структуру фінансових ресурсів підприємства, сформувати інформаційну базу для аналізу.

Проаналізувати динаміку складу та структури капіталу підприємства в цілому за його складовими.

Визначити механізм формування джерел власних фінансових ресурсів, напрямки їх використання.

Охарактеризувати обсяг та структуру позикових коштів підприємства, джерел їх формування, оцінити зміни, що відбулися в них протягом року.

Провести аналіз показників ефективності використання позикових коштів та причин, що зумовили їх зміну.

Розрахувати показники фінансової стійкості підприємства та визначити причини, які обумовили їх зміну.

Обґрунтувати потребу у позикових ресурсах підприємства на плановий період, визначити вартість їх залучення.

4.4. Зміст завдань щодо діяльності з забезпечення безпеки підприємства

Місце практики: служба безпеки підприємства.

Відповідно до функції фахівця з безпеки, що пов'язана з діяльністю системи безпеки підприємства, зміст практичної підготовки забезпечується через виконання таких завдань:

Завдання 1.

Оцінити ефективність системи економічної безпеки підприємства.

Для цього необхідно: використовуючи створену інформаційну базу, визначити та оцінити загрози зовнішнього та внутрішнього середовища. Проаналізувати можливості існуючої системи економічної безпеки підприємства щодо протидіяти виявленим загрозам та надати пропозиції щодо її вдосконалення.

Оцінити ефективність технологій та методів які використовуються у системі економічної безпеки підприємства. Дати пропозиції щодо впровадженні у її діяльність сучасних технічних засобів забезпечення економічної безпеки.

Завдання 2.

Проведення аналізу діяльності служби безпеки підприємства.

Для цього необхідно: ознайомитись з положенням про службу безпеки підприємства, зробити її короткий опис, визначивши сферу застосування, структуру, кадровий склад.

Виділити головні функції служби безпеки підприємства, її організаційну структуру, підпорядкованість. Встановити функціональні зв'язки, описати зміст діяльності начальника служби безпеки та інших фахівців на підстав

посадових інструкцій. Виявити та описати порядок розроблення та затвердження положення про службу безпеки та посадових інструкцій.

Схематично представити та описати як внутрішню взаємодію, так і зовнішні контакти служби безпеки підприємства. Визначити існуючі методи управління та стиль керівництва службою безпеки.

На завершення необхідно подати власну оцінку стану організації праці служби безпеки підприємства.

Завдання 3.

Дати характеристику логістичного персоналу підприємства.

Для цього необхідно: охарактеризувати загальний кількісний і якісний склад персоналу підприємства.

Адміністративно-управлінський персонал підприємства. Виробничо-промисловий персонал, система оцінки його вербовки та залучення, планування розстановки, організація роботи персоналу, планування розвитку та мотивації персоналу. Існуюча система організації праці та її оплати персоналу підприємства.

Особливості персоналу служби безпеки підприємства. Оцінити систему кадрового відбору працівників служби безпеки та організацію підвищення кваліфікації працівників служби безпеки.

Опис казаних питань проводиться на підставі даних відділу праці та заробітної плати підприємства, бухгалтерії підприємства, відділу розвитку персоналу, або даних менеджера з персоналу. Крім того студент повинен провести опитування робітників, що працюють у службі безпеки підприємства.

Завдання 4.

Ознайомитися з технологіями, методами та технічними засобами забезпечення економічної безпеки підприємства.

Для цього необхідно: ознайомитися з технологіями, методами і технічними засобами які використовуються у системі економічної безпеки для протидії загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Особливу увагу приділити організації та методам інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки.

Вивчити порядок, методи перевірки надійності персоналу підприємства, проведення внутрішніх розслідувань, проведення заходів з попередження рейдерського захоплення підприємства. Охарактеризуйте умови забезпечення охорони території, об'єктів та вантажив підприємства.

Визначити рівень матеріально-технічного забезпечення служби безпеки підприємства та механізації праці на підприємстві.

Завдання 5.

Аналіз ефективності діяльності системи безпеки підприємства.

Для цього необхідно вивчити: визначити основні функції структурних підрозділів підприємства щодо забезпечення економічної безпеки.

Після цього необхідно окремо описати завдання які виконують структурні підрозділи підприємства в системі економічної безпеки підприємства при здійсненні заходів з протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. Надати оцінку механізму внутрішньої та зовнішньої взаємодії при забезпеченні економічної безпеки.

Опис необхідно подавати аналітично як кількісно, так і якісно. Важливо не лише встановити рівень ефективності, але й вказати на фактори та „вузькі місця”, які стримують досягнення встановлених цілей. Бажано описати недоліки в організації заходів з забезпечення економічної безпеки підприємства. У звіті слід зазначити основні напрямки та пропозиції з удосконалення існуючої системи економічної безпеки підприємства.

5. Календарний графік виробничої-переддипломної практики

Наведений календарний план передбачає розподіл навчального часу практичної підготовки студента між окремими темами робочої програми практики. Вказаний графік не враховує особливості конкретного підприємства та реальні терміни проходження практики. Тому на підставі наведеного календарного графіка науковий керівник спільно з студентом розробляє індивідуальний календарний графік виробничої-переддипломної практики.

№ з/п	Змістовні модулі виробничої-переддипломної практики та окремі види робіт	Кількість днів, відведених на їх опанування
1.	Інструктивно-методична нарада, видача завдань та документації з практики	1
2.	Загальне знайомство з підприємством	4
3.	Планово-економічна діяльність підприємства	8
4.	Діяльність системи безпеки підприємства	18
5.	Виконання індивідуального завдання науково-дослідної роботи	9
6.	Оформлення звіту та документації з практики	5
7.	Захист звіту виробничої-переддипломної практики, складання заліку	1
Всього:		46

Після складання індивідуальний графік виробничої-переддипломної практики студента узгоджується з керівником практики від організації.

6. Індивідуальне завдання та науково-дослідна робота

З метою підвищення ступеня професійних знань та навичок в певній сфері майбутньої діяльності в період проходження практики, студенти виконують індивідуальне завдання та науково-дослідну роботу.

Програму індивідуальних завдань та наукових досліджень складає науковий керівник дипломної роботи. В ній, як правило, вказується тема (напрямок) досліджень, літературні джерела, в яких висвітлюються теоретичні аспекти теми та існуючий досвід і результати попередніх досліджень з даної теми, перелік питань, які слід розкрити під час проходження практик, джерела інформації з якими слід ознайомитися в організації та проаналізувати і систематизувати їх, особисті дослідження, систему показників аналізу при дослідженні її методи, послідовність дослідження.

У науковій або індивідуальній роботі бажано дати критичну оцінку організації системи безпеки на підприємстві, а також на ґрунті особистих досліджень у виробничих підрозділах, внести конкретні пропозиції з усунення недоліків у діяльності служби безпеки.

Результати виконання індивідуального завдання та науково-дослідницької роботи повинні знайти відображення у дипломній та наукових роботах студента.

Матеріали виконання індивідуального завдання подаються у звіті з виробничої-переддипломної практики окремим розділом.

6.1. Перелік типових індивідуальних завдань на виробничу-переддипломну практику

1. Менеджмент безпеки як складова менеджменту фірми.
2. Принципи побудови ефективної організації.
3. Класифікація та характеристика організаційних структур управління компанією.
4. Функціональні, матричні та горизонтальні структури.
5. Організація системи економічної безпеки в різних компаніях (виробничих, торгових, транспортних та ін.).
6. Узгодженість стратегії економічної безпеки із корпоративною стратегією.
7. Мета і завдання розробки стратегії економічної безпеки.
8. Місія системи економічної безпеки. Схема розробки стратегії економічної безпеки.
9. Реалізація стратегії економічної безпеки.
10. Організаційне забезпечення функціонування системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.
11. Стратегія розвитку системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності в Україні.
12. Кадрове забезпечення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні.

13. Інноваційний розвиток системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.
14. Організація системи забезпечення майнової безпеки суб'єкту господарської діяльності.
15. Узгодження і виконання оперативних планів забезпечення економічної безпеки.
16. Комплексне планування діяльності служби безпеки підприємства.
17. Інформаційно-аналітична робота в системі економічної безпеки.
18. Персонал служби економічної безпеки.
19. Основні функції персоналу служби безпеки підприємства.
20. Організація моніторингу загроз фінансово-економічної безпеки підприємства.
21. Обґрунтування доцільності служби безпеки підприємства.
22. Проблеми взаємодії служби безпеки з іншими підрозділами підприємства.
23. Управління персоналом служби безпеки підприємства: принципи управління, проблеми управління.
24. Організація захисту комерційної таємниці на підприємстві.
25. Методи оцінки внутрішніх загроз економічної безпеки підприємства.
26. Інформаційне забезпечення системи безпеки підприємства.
27. Механізми управління системою фінансово - економічною безпеки банку.
28. Організація системи корпоративної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
29. Механізми управління системою корпоративної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
30. Механізм управління службою безпеки суб'єкту господарської діяльності.
31. Технічне забезпечення менеджменту безпеки.
32. Організація системи забезпечення інформаційної безпеки підприємства. Механізм управління системою забезпечення інформаційної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
33. Забезпечення безпеки зовнішньоекономічній діяльності.
34. Механізм управління системою забезпечення майнової безпеки суб'єкту господарської діяльності.
35. Управління особистою безпекою керівників суб'єкту господарської діяльності.
36. Організація системи охорони підприємства. в сучасних умовах.
37. Принципи і засоби забезпечення економічної безпеки.
38. Правове регулювання діяльності з забезпечення економічної безпеки.
39. Оптимізації управління системою економічної безпеки підприємства.
40. Використання методів економіко-математичного моделювання при забезпеченні економічної безпеки.
41. Використання експертних оцінок для визначення стану економічної безпеки підприємства.
42. Методи прогнозування загроз економічної безпеки підприємства. Оцінка вірогідності прогнозування.
43. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи економічної безпеки

- підприємства.
44. Оцінка загроз зовнішнього середовища.
  45. Оцінка загроз внутрішнього середовища.
  46. Правове регулювання діяльності системи економічної безпеки підприємства.

6.2. Перелік типових індивідуальних завдань на науково-дослідницьку роботу з фаху

1. Моделювання систем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.
2. Діяльність суб'єктів системи національної безпеки України по забезпеченню економічної безпеки суб'єктів господарювання.
3. Моніторинг стану системи економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
4. Організація захисту інтелектуальної власності у системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності (на прикладі).
5. Організація системи фінансово-економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
6. Механізми управління системою фінансово-економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
7. Технології забезпечення надійності персоналу в системі економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
8. Технології діяльності служби безпеки суб'єкту господарювання по протидії недобросовісної конкуренції.
9. Управління інноваційним розвитком системи економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
10. Технології інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
11. Механізми забезпечення економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
12. Механізми протидії зовнішнім загрозам економічній суб'єкту господарської діяльності.
13. Технології попередження внутрішніх загроз економічній безпеці суб'єкту господарської діяльності.
14. Організація інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності системи економічної безпеки підприємства.
15. Управління інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності системи економічної безпеки підприємства.
16. Організаційно - правове забезпечення системи економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
17. Організація системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
18. Організація системи фінансово - економічної безпеки банку.

19. Міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності в умовах глобалізації.
20. Управління комплексним забезпеченням економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
21. Організація системи забезпечення надійності персоналу суб'єкту господарської діяльності.
22. Організація забезпеченням економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.
23. Механізм управління забезпеченням економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.
24. Організація протидії зовнішнім загрозам економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
25. Організація системи забезпечення майнової безпеки суб'єкту господарської діяльності.
26. Сучасний стан системи економічної безпеки України.
27. Технології розв'язання корпоративних конфліктів в системі економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
28. Комплексне планування діяльності системи фінансово-економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
29. Стратегічне управління системою забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.
30. Організація забезпечення безпеки інвестиційної діяльності суб'єктів господарської діяльності у сучасних умовах.
31. Управління конкурентною розвідкою у системі фінансово-економічної безпеки підприємства.
32. Управління системою забезпечення безпеки інвестиційної діяльності банку.
33. Управління системою протидії тероризму на повітряному транспорті як складової економічної безпеки авіакомпанії.
34. Управління системою забезпечення безпеки кредитування банками у сучасних умовах.
35. Формування стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах економічної кризи.
36. Стратегічне управління системою економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
37. Забезпечення безпеки кредитної діяльності банку у сучасних умовах.
38. Забезпечення безпеки операцій банку з пластиковими платіжними засобами.
39. Забезпечення безпеки діяльності банку на фондовому ринку.
40. Діяльність сил безпеки банку по забезпеченню повернення проблемної кредитної заборгованості.
41. Стратегія забезпечення безпеки зовнішньої діяльності підприємства (на прикладі)
42. Управління системою економічної безпеки авіаційної компанії.

- 43.Управління системою забезпечення безпеки діяльності банків в сучасних умовах.
- 44.Комплексне забезпечення безпеки діяльності банку.
- 45.Методи оцінки зовнішніх загроз економічної безпеки підприємства.
- 46.Управління системою захисту інформації з обмеженим доступом в банках України.
- 47.Організація інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства.
- 48.Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
- 49.Організація системи забезпечення надійності персоналу торговельного підприємства.
- 50.Організація комплексного забезпечення економічної безпеки підприємства.
- 51.Організація системи забезпечення інформаційної безпеки банку.
- 52.Забезпечення економічної безпеки підприємства шляхом керування знаннями персоналу.
- 53.Організація системи забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств.
- 54.Організація забезпечення безпеки комерційної діяльності підприємства.
- 55.Організація системи забезпечення надійності персоналу банківських установ.
- 56.Організація системи економічною безпеки авіаційної компанії.
- 57.Організація забезпечення безпеки операцій банку з пластиковими платіжними засобами.
- 58.Організація конкурентної розвідки в системі економічної безпеки підприємства.
- 59.Організація протидії протиправним поглинанням та захопленням підприємств.
- 60.Організація системи забезпечення економічної безпеки автотранспортного підприємства.
- 61.Технології протидії внутрішнім загрозам економічній безпеці суб'єкту господарської діяльності.
- 62.Механізм взаємодії служби безпеки з зовнішніми суб'єктами системи економічної безпеки підприємства.
- 63.Комплексне забезпечення економічної безпеки суб'єкту господарської діяльності.
- 64.Міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки та його використання в Україні.

7. **Форми та методи контролю.**

Критерії оцінювання ступеня практичної підготовки студентів

Під час виробничої-переддипломної практики студенти дотримуються правил роботи, внутрішнього розпорядку підприємства, на якому знаходяться.

Під час проходження виробничої-переддипломної практики студенту видається щоденник практики, в якому він робить записи проведеної роботи за кожен день з відміткою контролю керівника практики від бази практики. Навчально-методичне керівництво проходженням виробничої-переддипломної практики від університету проводиться керівником практики шляхом відвідування студентів, що закріплені за конкретними базами практики.

Розподіл програм виробничої-переддипломної практики передбачається календарним графіком та щотижня контролюється керівником практики від університету.

По закінченні практики студент здає звіт з практики, перевірений та підписаний керівником від бази практики та захищає його на кафедрі.

Практична підготовка студента за період виробничої-переддипломної практики оцінюється за чотирибальною системою. Ця оцінка є комплексною і враховує: оцінку, яку вказано у відгуці-характеристиці керівника практики від бази практики, рецензії на виконання звіту про проходження практики від університету, висновок (віза) наукового керівника з питань виконання індивідуального завдання, а також якість відповідей студента під час звіту.

Оцінка “відмінно” виставляється студенту якщо: він повністю виконав завдання виробничої-переддипломної практики, придбав необхідні вміння та навички, опанував існуючі методи, засоби та технології провадження окремих процесів професійної діяльності, не мав пропусків годин практичної підготовки, ефективно використав час, інформацію та наявні на підприємстві ресурси для власного професійного становлення. Звіт підготував у повній відповідності з існуючими вимогами. Індивідуальне завдання виконав у встановленому об’ємі. Під час захисту звіту дає правильні та вичерпні відповіді.

Оцінка “добре” виставляється студенту якщо: він в повному об’ємі виконав завдання виробничої-переддипломної практики, придбав необхідні вміння та навички, опанував існуючі методи. Засоби та технології провадження окремих процесів професійної діяльності, звіт підготував з незначними відхиленнями від існуючих вимог. Індивідуальне завдання виконав у

достатньому обсязі. Під час захисту дає правильні, але не завжди вичерпні відповіді.

Оцінка **“задовільно”** виставляється студенту якщо: в повному обсязі виконав завдання передбачені програмою основні вміння та навички, звіт підготував згідно встановлених вимог. Але в тексті звіту наявні неточності, неграмотні та некоректні висловлювання, а також помилки стосовно оформлення. Під час захисту дає неточні, не завжди правильні поверхові відповіді.

Оцінка **“незадовільно”** виставляється студенту якщо: він не в повному обсязі виконав завдання виробничої-переддипломної практики, не придбав необхідні уміння та навички, звіт представлений студентам не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення. Студент не відвідував підприємство (базу практики) або відвідував не систематично, не виконав індивідуального завдання, не володіє матеріалом звіту навіть на понятійно-категоріальному рівні.

При отриманні оцінки **“незадовільно”**, яка є результатом хвороби студента або іншої поважної причини, наказом ректора студенту встановлюються повторні терміни проходження практики. У випадку отримання оцінки **“незадовільно”** і відсутності поважних причин, що стали результатом цього, студента відраховують з університету.

8. Підведення підсумків практики

Після закінчення терміну виробничої-переддипломної практики студенти звітують на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою про виконання програми практики. Загальна форма такої звітності – подання письмового звіту з позитивною відміткою керівника від підприємства. Зразок титульної сторінки звіту з практики наведено в додатку А. Крім того, подається щоденник практиканта. Де міститься відгук керівника від підприємства-бази практики про виконання студентом програми практики.

Письмовий звіт із практики разом зі щоденником подається у встановлений термін (не пізніше від трьох днів до закінчення практики) керівникові практики від університету для перевірки, рецензування і допуску до захисту. Письмова рецензія керівника практики від кафедри заноситься до щоденника практиканта.

Звіт з практики має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, що пов'язане з науковою роботою студента, якщо воно мало місце. Обов'язковим є наявність висновків та пропозицій, яких потребує зміст завдань.

Обсяг звіту може становити до 30 друкованих сторінок. Розділи й окремі питання звіту повинні бути чітко визначені, викладені в логічній послідовності і конкретизовані. Таблиці, ілюстративний матеріал, додатки повинні бути змістовними і оформленими відповідно до методичних вказівок щодо оформлення звітів з практики.

Звіт пишеться власноручно або друкується на ПЕОМ з одного боку аркуша білого паперу формату А4 через півтора міжрядкові інтервали шрифтом 14. У разі необхідності окремі таблиці та рисунки можна подавати на аркушах формату А3.

Текст має бути таких розмірів: лівий берег – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм.

Текст звіту поділяють на розділи, підрозділи і пункти відповідно до структури програми практики.

Нумерацію сторінок, розділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул, тощо подаються арабськими цифрами без знака №. Таблиці й ілюстративний матеріал, які розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше. Ілюстрації (графіки, діаграми, тощо) позначають словом “Рис.” і нумерують в межах розділу. Посилаючись на ілюстрації, зазначають їх порядковий номер, наприклад “рис. 1.2.”.

Кожна таблиця повинна мати назву, яка пишеться над таблицею симетрично до тексту. Слово таблиця та безпосередньо її назву позначають великою літерою. В кожній таблиці заголовки граф повинні починатися з великої літери, підзаголовки – з маленької, якщо вони становлять одне ціле.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. Таблицю з великою кількістю рядків можна перенести на іншу сторінку, при цьому не повторюючи назву, а вказуючи “Продовження табл.”.

На всі таблиці мають бути посилання у тексті, при цьому слово “Таблиця” пишуть скорочено “табл. 3.4.”. У повторних посиланнях по тексту на таблиці треба зазначати “див. табл. 3.4.”

Оформлений за всіма зазначеними вимогами і прорецензований звіт з практики приймається викладачем з практики від кафедри в Університеті протягом тижня після її закінчення, за результатами захисту звіту виставляється диференційований залік. Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і до залікової книжки студента.

При визначенні ступеня академічної успішності під час отримання диплома разом з іншими оцінками студента враховується і оцінка з практики.

Студент, який не виконав програму практики без поважних причин, відраховується з університету. В окремому випадку йому може бути надано право повторного проходження практики у визначений термін. Студент, який повторно отримав незадовільну оцінку з практики в комісії, відраховується з університету.

Інформація про перебіг виробничої-переддипломної практики та її підсумки обговорюються на засіданнях кафедри, а її загальні підсумки підводяться на раді економічного факультету.

Рекомендована література

1. Артемов В.Ю. Основи менеджменту для інформаційних аналітиків : Курс лекцій / В. Ю. Артемов. - К. : КНТ, 2007. - 272 с.
2. Андрощук Г.А., Крайнев П.П. Экономическая безопасность предприятия:
3. Защита коммерческой тайны. - Монография. - К.: Издательский Дом «Ин Юре», 2000. - 400 с.
4. Берлач А. І. Безпека бізнесу: навч. посіб. / Берлач А.І. — К.: Університет «Україна», 2007. — 280с.
5. Бондарчук Ю.В. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи. : наук.-практ. посіб. / Ю.В. Бондарчук, А.І. Марущак — К.: Скіф, 2008. — 369 с.
6. Управління фінансово-економічною безпекою. Навчальний посібник. Кириченко О. А., Захаров О.І., Лаптев С.М., та ін. // К. : Університет КРОК, 2010. – 479 с.
7. Економічна безпека інноваційного підприємства. Навчальний посібник. В.Г. Алькемаг, Н.М. Літвін, О. С. Кириченко. // К. : Університет КРОК, 2014. – 269 с.
8. Інновації в системі економічної безпеки / Захаров О.І. - Вчені записки університету «КРОК». Серія "Економіка". - 2018. - Вип. 3(51). - С. 168-174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/statti/900-innovatsii-v-systemi-ekonomichnoi-bezpeky-pidpriemstv>
9. Технології приватної детективної діяльності як інструмент інноваційного розвитку систем економічної безпеки. Соціально-економічні та правові аспекти розвитку суспільства розвитку суспільства: колективна монографія. Київ, 2020. С. 356-370. – Режим доступу: <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/monografiji/960-sotsialnoekonomichnita-pravovi-aspekty-rozvytku-suspilstva-kolektyvna-monohrafiia>

10. Стратегія інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства / Захаров О.І. – Матеріали міжнародного форуму з безпеки (INFOS - 2017) МНТК «Інформаційна та економічна безпека» (INFECO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/34875149/INFOS>
11. Захарова В.І., Філіпова В.Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності / В.І. Захарова, В.Я. Філіпова – К. «Центр учбової літератури», 2013. – 336 с.
12. Горячева К. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства / К.Горячева // Актуальні проблеми економіки. - 2003. - № 9. - С.43 - 49.
13. Зубок М.І. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності / М.І. Зубок. – К.: КНТЕУ, 2009. – 156 с.
14. Зубок М.І. Охорона та охоронна діяльність : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Зубок М.І. — К.: КНТЕУ, 2006. — 172с.
15. Захаров О.І. Зарубіжний досвід організації охоронної діяльності в системі недержавної безпеки / Захаров О.І., Бірсан О.С.// Вчені записки Університету «КРОК». Випуск 21. С 172 - 181. ЗАТ «Дорадо» 2010.
16. Захаров О.І. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємств. Вчені записки Університету «КРОК». Випуск 32. С 80 -86. Департамент поліграфії ВНЗ «КРОК», 2012 р. – 324 с.
17. Кузнецов И.Н. Учебник по информационно-аналитической работе / И.Н. Кузнецов. – М.: Яуза, 2001. – 320 с.
18. Курносоев Ю.В. Аналитика: методология, технология и организация информационно-аналитической работы / Ю.В. Курносоев, П.Ю. Конотопов. – М.: Русаки, 2004. – 512 с.
19. Мойсеєнко І.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин. // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 10. - С.239-244
20. Пархоменко О. Роль інформаційно-аналітичного забезпечення в управлінні функціональними системами / О.Пархоменко // Проблеми науки. - 2006. - № 10. - С.18-22.
21. Пархоменко О. Роль інформаційно-аналітичного забезпечення в управлінні функціональними системами / О.Пархоменко // Проблеми науки. - 2006. - № 10. - С.18-22.
22. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів/ Н.М. Кушнарєнко – К.: Вікар, Мак-Мак В. Служба безпеки підприємства. Организационно-управленческие и правовые аспекты деятельности. – М.: Мир безопасности, 2000. - 189с.
23. Прыгунов П.Я. Психологическое обеспечение специальных операций: ролевое поведение. Учебное пособие. – К.: КНТ, 2006. – 504с.
24. Соснин А.С., Прыгунов П.Я. Менеджмент безопасности предпринимательства. Учебное пособие. – К.: Европейский университет, 2004. – 555с.
25. Харский К.В. Благонадежность и лояльность персонала. Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2003. -496с.

26. Ярочкин В.И. Служба безопасности коммерческого предприятия. – М.: Изд-во «Ось-89», 2005. -276с.
27. Браїловський М., Лазарев Г., Хорошко В. Захист інформації у банківській діяльності. Навчальний посібник. – К.: ТОВ «ПоліграфКонсалтинг», 2004. -216с.
28. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения. К.: Изд-во “Либра”, 2003.- 279 с.

ДОГОВІР

на проведення практики студентів Університету економіки та права „КРОК”

Місто _____ “___” _____ 200__р.

Ми, що нижче підписалися, з однієї сторони _____

(назва навчального закладу)

(надалі навчальний заклад), в особі _____

(посада, прізвище, ініціали)

діючого на підставі _____
(статус або доручення)і, з іншої сторони _____
(назва підприємства, організації, установи)

(надалі – база практики), в особі _____

(посада, прізвище, ініціали)

діючого на підставі _____
(статус підприємства, розпорядження, доручення)

уклали між собою договір:

1.1. База практики зобов’язується:

1.2. Прийняти студентів на практику згідно з календарним планом:

№ з/п	Номер і назва спеціальності	Курс	Вид практики	Кількість студентів	Термін практики	
					початок	кінець

1.3. Призначити наказом кваліфікованих Магістрів для без посереднього керівництва практикою.

1.4. Створити необхідні умови для виконання студентами програм практики, не допускати використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності.

1.5. Забезпечити студентам відповідні умови праці на кожному робочому місці. Проводити обов’язкові інструктаж з охорони праці: ввідний та на робочому місці. У разі потреби навчати студентів-практикантів дотримуватися правил техніки безпеки на підприємствах. Забезпечити спецодягом, запобіжними засобами, лікувально-профілактичним обслуговуванням за нормами, встановленими для штатних працівників.

1.6. Надати студентам-практикантам і керівникам практики від навчального закладу можливість користуватись лабораторіями, кабінетами, майстернями, бібліотеками, технікою та іншою документацією, необхідно для виконання програми практики.

1.7. Забезпечити облік виходів на роботу студентів-практикантів. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти навчальний заклад.

1.8. Після закінчення практики дати характеристику на кожного студента-практиканта, в якій проаналізувати підготовлений ним звіт.

1.9. Додаткові умови _____

2. Університеті економіки та права „КРОК” зобов’язується:

2.1. За два місяці до початку практики надати базі практики для погодження програму, а не пізніше, ніж за тиждень – список студентів, яких направляють на практику.

2.2. Призначити керівниками практики кваліфікованих викладачів.

2.3. Забезпечити додержання студентами трудової дисципліни і правил внутрішнього розпорядку. Брати участь у розслідуванні комісією бази практики нещасних випадків, що сталися з студентами.

2.4. Сплатити у встановленому порядку за проведення практики студентів за погодженням з базою практики, згідно з кошторисом _____ грн.

3. Відповідальність сторін за невиконання договору:

3.1. Сторони несуть відповідальність за невиконання покладених на них обов'язків щодо організації і проведення практики згідно з законодавством про працю в Україні.

3.2. Всі суперечки, що виникають між сторонами за договором, вирішуються у встановленому порядку.

3.3. Договір набуває сили після його підписання сторонами і діє до кінця практики згідно з календарним планом.

3.4. Договір складений у двох примірниках – по одному базі практики і навчальному закладу.

3.5. Юридичні адреси сторін і розрахункові рахунки:

Університету економіки та права „КРОК” _____

Бази практики _____

Додаток: кошторис витрат на проведення практики студентів

Підписи та печатки:

Університет економіки та права „КРОК”:

База практики:

“ ” _____ 200 р.

“ ” _____ 200 р.

Міністерство освіти і науки України
Університеті економіки та права „КРОК”

ПАСПОРТ
бази практики

для студентів спеціальності № 073 „Менеджмент” _____

(назва)

НАЗВА ПІДПРИЄМСТВА (ОРГАНІЗАЦІЇ, УСТАНОВИ) _____

ЮРИДИЧНА АДРЕСА, ТЕЛЕФОН _____

КЕРІВНИК ПІДПРИЄМСТВА
(ОРГАНІЗАЦІЇ, УСТАНОВИ) _____
(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

“ ____ ” _____ 200__ р.

М.П.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА (ОРГАНІЗАЦІЇ, УСТАНОВИ)
ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ПРОГРАМ ПРАКТИКИ:

1. Дата заснування _____

2. Форма власності _____
(державна, приватна, колективна та ін.)

3. Організаційно-правова форма діяльності _____

(оренда, кооператив, господарче товариство, акціонерне, з обмеженою відповідальністю та ін.)

4. Відомча підпорядкованість (членство) _____

(повна назва міністерства, комітету, асоціації)

5. Структура підприємства _____
(його підрозділи)

6. Тип (категорія) підприємства _____
_____
7. Оснащення (устаткування) _____
_____
8. Форми обслуговування _____
_____

Організація бухгалтерського обліку та характер бухгалтерської звітності

---

9. Основні економічні показники:

- статутний фонд _____
  - чисельність працюючих _____
  - обсяг діяльності (товарообіг, обсяг виробництва, обсяг реалізації)
_____
-
-

- вартість основних фондів, _____
в т.ч. активної частини _____
- вартість майна _____
- власні активи, в т.ч. обігові _____
- прибутковість продажу _____
- прибутковість капіталу _____

10. Розмір підприємства:

- площа – м² _____
- місткість складів – м³ _____

11. Спеціалізація підприємства _____

12. Основні джерела постачання _____

13. Можливість та право підприємства присвоювати кваліфікаційні розряди
_____

---

14. База практики відповідає / не відповідає програмі практики

Завідувач кафедри _____ / _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

“ ___ ” _____ 200__ р.

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

Навчально-науковий інститут менеджменту безпеки

Кафедра управління фінансово-економічною безпекою

Звіт

з виробничої-переддипломної практики

другого магістерського рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»

освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою»

Здобувач (ка):

групи _____

_____
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Науковий керівник:

_____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

_____
(підпис здобувача)
(Резолюція "До захисту")

_____
(Дата)

_____
(Підпис)

м. Київ - 2020 рік

Список літератури вимагає розміщення всіх використаних джерел інформації у алфавітному порядку:

Відомості про включені до списку джерела слід подавати згідно з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 з обов'язковим наведенням назв праць.

ПРИКЛАДИ ОПИСУ РІЗНИХ ТИПІВ ДЖЕРЕЛ:

Приклад оформлення Книги:

Один автор

1. Дичківська О. О. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Київ : ДІА, 2018. 82 с.
2. Бондаренко В. Г. Історія України. Львів, 2017. 153 с.
3. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2003. 542 с.
4. Ваш О. М. Етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 104 с.
5. Гурманова Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : ЦУЛ, 2017. 193 с.

Два автори

1. Мартиненко З. Е., Макар І. В. Управління підприємством: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2017. 296 с.
2. Палеха В. І., Карпова П. В. Менеджмент організацій : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 120 с.
3. Білоус С. І., Корнійчук В. П. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2016. 176 с.

4. Мороз І. С., Василенко Н. Ю. Маркетинг : конспект лекцій. Київ : Молодь, 2016. 102 с.

5. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с.

6. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Вид. 3-тє., переробл. та допов. Херсон, 2017. 212 с.

Три автори

1. Тарнавська Г. Я., Марценюк Н. С., Герасимова Т. М. Фінанси : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2017. 412 с.

2. Пустовенко В. В., Максименко І. Л., Яким А.С. Безпека життєдіяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2017. 348 с.

Чотири автори

1. Гуревич Д. Т., Чекан О. С., Грибан О. М., Макарова В. В. Інновації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 389 с.

2. Бікулов Д.Т, Чкан А.С., Олійник О.М., Маркова С.В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.

3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.

П'ять і більше авторів

1. Операційний менеджмент : підручник / С. М. Поплавська та ін. Київ : ЦУЛ, 2011. 267 с.

2. Охорона праці : навч. посіб. / О. І. Подольська та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2017. 264 с.

3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : станом на 10 жовт. 2017 р. / К. І. Мягченко та ін. ; за заг. ред. І. М. Ливанова. Київ : ЦУЛ, 2017. 428 с.

Автор(и) та редактор(и)/упорядники

1. Веретенко В. В. Міжнародний маркетинг : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Марценюка. Київ, 2015. 374 с.
2. Бутенко М. П., Качур В. П., Петренко С. В. Психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Дутко. Київ : ЦУЛ, 2017. 332 с.
3. Дахно І.І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с.
4. Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.

Без автора

1. 30 років історичному факультету: історія та сьогодення (1986-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. В.В. Черепані. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 340 с.
2. Етнографія : конспект лекцій / за заг. ред. В.І. Гарапка; уклад. А.І. Гарапка. Київ : ЦУЛ, 2018. 320 с.
3. Міжнародні відносини : монографія / за ред. М.А. Березовського. Київ : ЦУЛ, 2016. 162 с.
4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: П.О. Бедрія, О.О. Петренка. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за заг. ред. Т.А. Тарнавського. Київ : ЦУЛ, 2016. 186 с.
6. Підготовка фахівців у ВНЗ в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Мукачево, 4-5 жовт. 2018 р. Мукачево : МДУ, 2018. 226 с.
7. Освіта в Україні: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П.М. Марценюк (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2017. 319 с.
8. Товарознавство / упоряд. В. Олексик. Київ, 2014. 804 с.

Багатотомні видання

1. Енциклопедія рослин / редкол.: І. М. Деркач та ін. Київ : ЦУЛ, 2016. Т. 8. 812 с.
2. Безруков В.Д. Поэзия : в 2 т. / ред. изд.: Л.Г. Мороз, А.Г. Мягченко; авт. вступ. ст. А.В. Сипина. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницького, 2016. Т. 2. 206 с.
3. Новицкий О.М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н.Г. Мозговая, А.Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н.Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницького, 2017. Т. 1. 382 с.
4. Бюджетна система України: історія, стан та перспективи : у 3 т. / Акад. прав. наук України. Львів : Право, 2012. Т. 2 : Бюджетний менеджмент / заг. ред. Ю. П. Бубряка. 476 с.
5. Кучеренко Н. П. Казначейська справа : в 6 т. Київ : Право, 2016. Т. 3 : Контроль у системі Державного казначейства. 432 с.

Автореферати дисертацій

1. Петров О. Г. Музикотерапія : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 12.00.06. Київ, 2009. 40 с.
2. Поплавська С.Д. Формування готовності студентів медичних коледжів до комунікативної взаємодії у професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед наук : 13.00.04. Житомир: Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, 2009. 22 с.
3. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1999. 235 с.

Дисертації

1. Петрук Л. А. Дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Львів, 2004. 140 с.

2. Винниченко О. М. Контроль соціально-економічного розвитку промислових підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Київ, 2018. 344 с.

3. Дишко О.Л. Формування готовності бакалаврів з туризму до професійної взаємодії зі споживачами туристичних послуг: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луцьк, 2016. 230 с.

4. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2006. 563 с.

Законодавчі та нормативні документи

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с.

2. Про вищу освіту : Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. Голос України. 2016. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

3. Податковий кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393- VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49. Ст. 536.

4. Про освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2018. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.11.2018).

5. Питання соціального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2017 р. № 1060. Офіційний вісник України. 2018. № 5. С. 430–443.

6. Про інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2019-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2018 р. № 43/2018. Урядовий кур'єр. 2018. 23 лют. (№ 35). С. 10.

7. Про затвердження Вимог до оформлення кандидатської дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2018 р. № 50. Офіційний вісник України. 2018. № 25. С. 139–141.

8. Інструкція щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги : затв. наказом М-ва. праці та соц.

політики від 19.09.2006 р. № 156. Баланс-бюджет. 2006. 19 верес. (№ 18). С. 15–16.

9. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543.

Архівні документи

1. Лист Голови Спілки «Первоцвіт» Г. Ф. Петренка на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Поповича щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.

2. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г.Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В.А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.

3. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки.ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.

4. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

Патенти

1. Зернозбиральний комбайн: пат. 25742 Україна: МПК6 С09К11/00, 01Т1/28, G21НЗ/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

2. Спосіб лікування гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.

3. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 С09К11/00, G01Т1/28, G21НЗ/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Препринти

1. Марченко М. І., Кополович А. Д., Яким Б. М. Про точність визначення радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).

2. Федорченко Б. А., Смотрич В. Н. Радиационное повреждение материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).

Стандарти

1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).

2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.

3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).

Каталоги

1. Прокопенко И. П. Каталог растений для работ по экодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.

2. Исторична спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Петров, О. В. Олійник. Харків, 2000. 64 с.

3. Пам'ятки історії та мистецтва Закарпатської області : кат.-довід. / авт.- упоряд.: М. Петрик та ін.; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. іст. музей. Ужгород, 2003. 160 с.

Бібліографічні покажчики

1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О.В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.

2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).

3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: бібліогр. покажч. / уклад.: Н.М. Загородна та ін.; наук. ред. Т.В. Марусик; відп. за вип. М.Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).

4. Лисодєд О.В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.

5. Яценко О.М., Любовець Н.І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).

Аналітичний бібліографічний запис Складова частина видання (глави, розділу, статті) розділовий знак «дві навскісні риски» (//) замінюють крапкою, а відомості про документ (його назву), виділяють шрифтом курсив.

Частина видання: книги

1. Баймуратов М.А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М.А. Баймуратов. Михайло Баймуратов: право як буття вченого : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М.О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю.О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.

2. Гетьман А.П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. Тридцять лет с экологическим правом : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.

3. Коломоєць Т.О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.

4. Алексєєв В.М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.

Частина видання матеріалів конференцій (тези доповіді)

1. Лалак Н. В. Шляхи підвищення мотивації молодших школярів до навчання. Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки за 2011 рік : збірник тез повідомлень, Київ, 2012. С.202–203.

2. Максименко Д. В. Методи оперативної діагностики виробничої діяльності підприємства. Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці : збірник тез та доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 21 лютого 2013 р.). Київ, 2013. С.331–335.

3. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.

4. Анциперова І.І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених: тези доп. всеукр. наук.- практ. конф. (м.Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С.134–137.

5. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. Формирование толерантного сознания в обществе: материалы VII

международ. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.

6. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.

7. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.

Частина довідкового видання

1. Павлик І. М. Право інтелектуальної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 683.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Основи педагогіки освіти : словник термінів / за ред.: Т. О. Дмитрука, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Сірий М.І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.

Частина видання: продовжуваного видання

1. Коломоєць Т.О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.

2. Левчук С.А., Хмельницький А.А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С.153–159.

3. Левчук С.А., Рак Л.О., Хмельницький А.А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.

4. Тарасов О.В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.

Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)

1. Кучеренко О. О. Конституційні права людини і громадянина. Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 88–92.

2. Коваль Л., Коваль П. Переваги дистанційної роботи. Урядовий кур'єр. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.

3. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂. Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics. 2017. Vol. 18, No 2. P. 109–118.

4. Хорошилова С. А., Малафіїк Л. О., Хмельов А. А. Моделювання складеної конструкції за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212– 218.

5. Андрощук І.В. Взаємодія як педагогічна категорія. Педагогічний дискурс. 2013. №14. С. 15-19.

6. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу. Вища освіта України. 2004. № 1. С. 5-9.

7. Бех І. Виховні закони у благодійному житті особистості. Рідна школа. 2011. № 6. С. 39-42. 8. Дем'яненко Н.М. Самостійна робота магістрантів в умовах модульного навчання: організація і управління. Вища освіта України. 2011. № 3. Т.1. С. 8-81.

Електронні ресурси

1. Україна очима дітей : фотовиставка. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757&> (дата звернення: 15.11.2017).

2. Хміль А. А. Функції державної служби за законодавством України. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf.

3. Хміль І. О. Шляхи подолання правового нігілізму в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2016. № 3. С. 20–27. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf>. (дата звернення: 15.11.2017).

4. Яцків Я.С., Маліцький Б.А., Бублик С.Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. Наука та інновації. 2016. Т.12, №6. С. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.15407/scin12.06.006>